

Benedek Mariann

Civil szervezetek Magyarországon

Kuti Éva a civil szféra, a civil társadalom fejlődésének és a civil kezdeményezések intézményesülésének magyarországi és nemzetközi szakértője, főiskolai tanár. Kutatói pályafutása során foglalkozott oktatásgazdaságtannal, művelődésgazdaságtannal – ezen belül hangsúlyosan a kultúra, az oktatás társadalmi-gazdasági összefüggéseivel és problémáival –, a hazai nonprofit szektor kialakulásával, elemzésével. E témákról magyar és idegen nyelveken számos folyóiratcikket és könyvet publikált. (*A nonprofit szektor kialakulása és fejlődésének társadalmi háttere című írását a Zempléni Múzsza 2003/2. számában közöltük – a szerk.*) A most ismertetett kötete az EU Civis: Civil Európa – Civil Magyarország – Civil Ausztia – Civil Románia program keretében született meg, kétnyelvű, magyar-angol kiadványként. A régió három országának civil társadalmát bemutató, értékelő, három önálló könyv közül a magyarországi nem csupán hazánk civil szférájának helyzetét ismerteti, de számba veszi az EU csatlakozás következtében a szektor előtt álló kihívásokat és fejlődési lehetőségeket is. A téma iránt érdeklődőket megismerteti a szektor múltjával, ezzel elősegíti a magyar sajátosságok megértését. A mű célja, hogy az Európai Unió tagállamaként értékelje a hazai civil szférát, bemutassa az ebben rejlő lehetőségeket és rámutasson a szektor kiemelten fontos szerepére. A kötet a civil szektor világát úgy ábrázolja, hogy egyetlen fontos elemét sem mellőzi, mondanivalója

mégis összefogott, lényegre törő. Szolgálhat tankönyvként, s lehet a kutatók és tanárok, a téma szakértőinek segítőtársa.

A kötet rövid bevezetője összefoglalja, miért fontos foglalkozni a civil szervezetekkel. Az Európai Unió tagállamaként az európai közösségért immár Magyarország állampolgárai is felelősek. E közös felelősség felismerése a magyar történelemből ismert számos ok miatt hazánkban még korai stádiumban van. Ahhoz, hogy az Unió alapértékeit, így például a szolidaritást magunkénak vallhassuk, meg kell tanulnunk felelősséggel dönteni és cselekedni. A szerző szerint ennek első lépése a részvétel valamely civil szervezet életében. Mint minden fejlődésnek, a „civilisé válásnak” is megvannak a sajátos gazdasági, kulturális és jogi aspektusai, hagyományai és történelmi előzményei.

A könyv első fejezete a történelmi előzményeket veszi számba. Kiderül, milyen hosszú volt az út a kora középkorban már működő jótékonyági intézmények létrejöttétől a mai civil szervezetek megalakulásáig. A társadalmi problémák kezelésében jelentős szerepet vállaló szervezetek fejlődési útja a 15. századik azonos volt Európa más államaival. A török hódoltság azonban rányomta bélyegét a civil szektor fejlődésére, Magyarország e tekintetben Európa perifériájára sodródott. Figyelemre méltó megállapítás, hogy a mai szervezetek magatartását, ha áttételesen is, de befolyásolják azok a túlélési stratégiák és ellenállási technikák, amelyek a külső megszállás,

valamint a belső elnyomás eredményeképpen alakultak ki a lakosság soraiban. A társadalom későbbi önszerveződését akadályozó okok közül Kuti Éva a hatalom és a társadalom szembenállását hangsúlyozza. A civil szféra 1989 utáni fejlődését – amely több szempontból a politikai rendszerváltás előkészítőjének is tekinthető – a szerző jogi, gazdasági és történelmi aspektusból elemzi. A három önálló megközelítés egymás magyarázataként komplex egésszé alakul. Kuti statisztikai adatokkal is érzékelteti a szektort érintő jogi szabályozás elmúlt másfél évtizedében végbement pozitív változásait, amelyek kedvező teret biztosítottak a civil kezdeményezések számára.

A második fejezet a szektor jelenét veszi górcső alá; a nonprofit szférát alkotó szervezetek típusait működésük, tevékenységük, céljuk, valamint a foglalkoztatottsági, tagsági mutatók alapján ismerteti, illetve egy 2004-es kutatás eredményeinek tükrében értékeli. Különösen izgalmas a lakossági és vállalati adományok megoszlásának a támogatott civil szervezetek tevékenységi területe szerinti elemzése. Megtudhatjuk, hogy a magyar vállalatok hány százaléka és miért támogatja a nonprofit szervezeteket. A finanszírozással kapcsolatban a szerző a költségvetési támogatások hozzáférhetőségének kérdését is feszegeti. Pontos képet kapunk nemcsak a szektor intézményeinek fejlődéséről és jogi szabályozásáról, de gazdasági helyzetükről, működésük jellegéről, kormányzati kapcsolataikról is.

A harmadik fejezet a civil szervezeteket az Európai Unió tükrében vizsgálja. A szerző úgy látja – sok más szakértőhöz hasonlóan –, hogy a civil szervezetek fontos közvetítőként vehetnek részt a magyar állampolgárok EU-val kapcsolatos magatartásának kialakításában, formálásában. Ezt támasztja alá az

a tény is, hogy a kormány a csatlakozás kommunikációjában is támaszkodott a civilekre. Fontos momentum az uniós forrásokból való részesedés, az uniós pályázatokon való részvétel. Az innen származó összegek korántsem egyenletesen terülnek szét a magyar nonprofit szektorban – mutat rá a szerző.

A kihívásokkal és a fejlődési kilátásokkal foglalkozó negyedik fejezet lényegében SWOT-analízis. Kuti szerint az erősségek és gyengeségek szorosan összefüggnek egymással. A szektor jellemzőinek vizsgálatakor kiderül, hogy ugyanazon vonások egyszerre jelenthetnek a szektor számára lehetőséget és veszélyforrást is. A szerző leszögezi: ahhoz, hogy az elvárásoknak megfeleljünk – tehát aktívan részt vállaljunk az uniós politikában és európai normák alakításában –, építenünk kell a civil szervezetekre, amelyek jövőjével kapcsolatban Kuti Évának határozott elképzelései vannak. Az állami támogatások áttekintése és rendszerezése, a szakképzett munkavállalók alkalmazása, a folyamatos részvételi lehetőség nemzetközi konferenciákon csupán pár azok közül a kívánalmak közül, amelyeket szerző a szektor jövőjével kapcsolatban felsorol.

A kötet végén két interjú olvasható, civil szervezetek vezetőivel. A szektor képviselőinek közvetlen megszólalása még hitelesebbé teszi a korábbi elemzést. A szerző emellett, mintegy mellékletként, összefoglalja a magyar civil társadalom történetének mérföldköveit. Ez az – 1825-től napjainkig terjedő – kronológia, valamint a civil szervezetek válogatott listája és civil szójegyzék teszi teljessé a kötetet. Egyetértünk Kuti Éva összegzésével, miszerint az EU-csatlakozás kínálta pozitív gazdasági és politikai lehetőségek adottak, s hogy azokkal tudunk-e élni, a következő néhány évben derülhet ki.

(Kuti Éva: Civil Európa – Civil Magyarország / Éva Kuti: Civil Europe – Civil Hungary, Európa Ház, Budapest, 2008)

Számunk szerzői

Beke Pál 1943-ban született Budapesten. Szociológus, népművelő, a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus ny. főtanácsosa, a Közösségszolgálat Alapítvány kuratóriumának elnöke.

Benedek Mariann 1978-ban született Budapesten. Közművelődési szakértő, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának PhD-hallgatója.

Bolvári-Takács Gábor PhD 1967-ben született Sárospatakon. Történész, művelődésszervező, jogász, a Magyar Táncművészeti Főiskola habilitált főiskolai tanára, rektorhelyettes, lapunk főszerkesztője.

Bolvári Zoltán (1908, Budapest – 1993, Sárospatak) Zenepedagógus, zongoraművész, a sárospataki és a nyíregyházi tanítóképző intézet tanára.

Cseh Károly 1952-ben született Borsodgeszten. Költő, műfordító.

Dankó Imre (1922, Budapest – 2008, Debrecen). Etnográfus, a néprajztudomány doktora, megyei múzeumigazgató, c. egyetemi tanár.

Dobay Béla 1934-ben született Sárospatakon. Németh László-díjas ny. gimnáziumi tanár.

Fecske Csaba 1948-ban született Szögligeten. József Attila-díjas költő, publicista.

Kékesi Kun Árpád PhD 1972-ben született Szolnokon. Színháztörténész, a Pannon Egyetem Bölcsészettudományi Karának tszv. egyetemi docense (Veszprém), az MTA Színház- és Filmtudományi Bizottságának elnöke.

Kondor Ilona 1939-ben született Szombathelyen. Budapesten élő költő.

Máriás József 1940-ben született Felsőbányán (Románia). Ny. újságíró, a romániai *Szatmári Hírlap* volt főszerkesztője.

Lőkös István 1933-ban született Egerben. Irodalomtörténész, az irodalomtudomány doktora, a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának ny. tszv. egyetemi tanára.

Novotny Tihamér 1952-ben született Tatán. Művészeti író, szerkesztő.

Sója Livia 1976-ban született Herceglakon (Horvátország). Horvát nyelv és irodalom szakos tanár, általános és alkalmazott nyelvészet szakos bölcész, a Horvát Köztársaság Nagykövetségének titkárságvezetője (Budapest).

Szabadfalvi József 1961-ben született Debrecenben. Jogász, az állam- és jogtudomány kandidátusa, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának tszv. egyetemi tanára.

Szále László 1943-ban született Ráckeveén. Táncsics Mihály-díjas és Pulitzer-emlékdíjas újságíró, a *Népművelés*, a *Magyar Ifjúság*, az *Élet és Irodalom* és a *Magyar Hírlap* volt főmunkatársa.

Szűk Balázs 1960-ban született Egerben. Médiakommunikátor, a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola óraadó tanára, a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának PhD-hallgatója.

Tusnády Mária 1981-ben született Miskolcon. Tanár.